

Природоохоронний індекс території регіона (или любого географического подразделения Земли) определяется по формуле:

$$Pt_i = \frac{k_A \sum S_{Ai} + k_B \sum S_{Bi} + k_C \sum S_{Ci} + \dots + k_Z \sum S_{Zi}}{St_i},$$

где Pt_i – природоохоронний индекс территории данного региона;

$A, B, C, \dots, Z$ – категории ООПТ;

$S_{Ai}, S_{Bi}, S_{Ci}, \dots, S_{Zi}$ – площади категорий ООПТ в данном регионе;

$k_A, k_B, k_C, \dots, k_Z$ – коэффициенты значимости данных категорий ООПТ в Украине;

St_i – площадь данного региона.

Таким образом, использование в определении природоохранного индекса территории коэффициентов значимости каждой категории ООПТ позволяет оценить их долевое участие в природоохранной сети данной территории. В целом природоохоронный индекс территории дает интегрированную количественную и качественную оценку структуры сети ООПТ данной территории относительно ее площади, что позволяет сравнивать различные территориальные подразделения по этому показателю между собой.

Воровка В.П., к.г.н., МГПУ

БАСЕЙНОВИЙ ПРИНЦИП ФОРМУВАННЯ РІЧОК ЯК ЕКОЛОГІЧНИХ КОРИДОРІВ

У 2000 році був прийнятий Закон України «Про національну екологічну мережу України». Згідно нього в Україні повинна бути створена національна екологічна мережа, яка увійде до складу загальноєвропейської екологічної мережі. В свою чергу, національна система повинна складатися з регіональних і локальних систем.

До складу основних елементів екологічної мережі відносяться біоцентри, екологічні коридори та буферні зони. Біоцентри –

екологічно значимі територіальні утворення, у межах яких зберігаються екологічні умови для тривалого існування диких рослин і тварин, збереження натуральних ландшафтів. Екологічні коридори – лінійні територіальні утворення з природними режимами функціонування, які призначені для взаємозв'язку біоцентрів між собою потоками речовини та енергії. Буферні зони – територіальні утворення у вигляді перехідних зон, призначені для захисту основних елементів мережі шляхом поступового переходу від екологічно значимих до економічно значущих територій.

Оскільки держава складається з адміністративних одиниць, тому слід очікувати і формування мережі за адміністративним принципом – перш за все для зручності управління. Це стосується перш за все екологічних служб, діяльність яких також має адміністративні рамки.

З іншого боку, формування екологічної мережі повинно ґрунтуватись на природній основі, тобто по ландшафтному принципу. Ландшафтний підхід є найбільш правильним, але і найбільш складним, оскільки природно-територіальні комплекси досліджені ще недостатньо. Інформація ж щодо досліджених комплексів, з боку державних структур вона узагальнена у відповідності з адміністративним поділом.

Актуальною проблемою сучасної фізичної географії, на наш погляд, є дослідження натуральних ландшафтів території з метою створення основних елементів екологічної мережі. Якщо біологи обґрунтовують створення екомережі з біологічних позицій, то задача географів – обґрунтувати просторово-часову організацію екомережі як територіального утворення.

Специфіка півдня України полягає в тому, що особливості господарської діяльності людини призвели до зменшення біологічної різноманітності і спрощення ландшафтних комплексів перш за все вододільних просторів (щодо сільськогосподарського використання). Найменших змін відчули річкові долини, де й зараз збереглися відносно незмінені ландшафтні комплекси. Крім того, посушливі умови півдня степової зони сприяли тому, що найбільше біологічне різноманіття спостерігається саме у річкових долинах.

Річкові долини є не тільки біологічними коридорами, які, за Мільковим Ф.М., сприяють просуванню більш північних видів на

південь, а південних – далі на північ. Річкові долини відіграють велику роль як екологічні коридори – вони є найбільшими природними очищувачами земної поверхні. Саме річки збирають із своїх водозбірних басейнів забруднюючі речовини і виносять їх за межі басейну, тобто виконують екологічну функцію. З цих позицій саме басейновий принцип дослідження річок є найважливішим, що підтверджено резолюцією конференції, яка відбулася нещодавно у м. Суми.

Річки не знають адміністративних меж і тому формують свій стік в різних областях і навіть країнах, впливаючи на геоекологічну ситуацію регіону. Донецька і Запорізька області межують між собою і саме з використанням басейнового принципу слід вивчати сучасні географічні проблеми Донбасу. Кальчик, Каратиш, Темрюк, Каратюк, Зелена, Берда – долини саме цих річок характеризують екологічну ситуацію та визначають екологічний стан прикордонних територій обох адміністративних областей.

Слід зауважити, що ці річки є найважливішими екологічними коридорами, які сполучають ландшафтні комплекси Приазовської височини і Приазовської низовини, прибережні ландшафти один з одним, сприяючи міграції видів рослин і тварин (особливо рідкісних, “червонокнижних”) уздовж річок. Геоморфологічні особливості цих річок, зокрема у межах Приазовської височини та її схилів урізноманітнюють натуральні ландшафтні комплекси, розширюючи умови і можливості існування багатьох видів рослин і тварин.

Так, наприклад, річка Берда вирізняється серед інших приазовських річок не тільки своєю не передбачуваною поведінкою, але й унікальною ландшафтною виразністю території, наявністю багатьох охоронюваних видів рослин і тварин, унікальними об'єктами природно-заповідного фонду.

У зв'язку з вищевказаним, однією з основних і актуальних проблем сучасної географії певного регіону, в тому числі Запоріжжя і Донбасу, є дослідження стану річкових басейнів і долин з метою географічного об'рунтування створення національної екологічної мережі України.